

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Постановка проблеми. Регулювання соціально-економічного розвитку регіонів належить до пріоритетних завдань державного управління та є одним із ключових завдань у процесі становлення нової моделі соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні. З урахуванням того, що 70,8% площі держави становлять сільськогосподарські землі, в процесі модернізації механізмів державного управління розвитком регіонів необхідно враховувати вплив сільських територій на формування засад сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади формування механізмів державного управління, у тому числі й сталого розвитку регіонів, досліджено в працях В. Антонюк, В. Байдали, В. Вакулєнка, А. Дегтяря, І. Дегтярьової, А. Діброви, О. Єрмакова, М. Ільчука, С. Кваши, Т. Маматової, В. Ляшенка, П. Саблука, М. Талавирі, В. Терещенка та ін.

Метою статті є виявлення особливостей механізму забезпечення сталого розвитку регіонів.

Виклад основного матеріалу. Стратегією сталого розвитку “Україна-2020” [1] передбачено здійснення реформи регіональної політики – системи цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних

і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб [2], метою якої є забезпечення сталого регіонального розвитку з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної та культурної самобутності.

З метою подолання диспропорцій щодо соціально-економічного розвитку регіонів, що призводить до “розшарування населення за рівнем доходів, безробіття, соціального невдоволення мешканців регіонів, створення підґрунтя для проявів сепаратизму” [3] Кабінетом Міністрів України затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року (редакція від 20.12.2017 р.). Для забезпечення ефективності її реалізації необхідно задіяти весь комплекс механізмів державного управління сталим розвитком регіонів (рис. 1), серед яких – соціальний механізм – сукупність соціальних елементів, процесів, закономірностей у їх логічному взаємозв'язку, через яку суспільство, шляхом активної участі в процесах формування державної регіональної політики, забезпечує врахування потреб, інтересів та цілей.

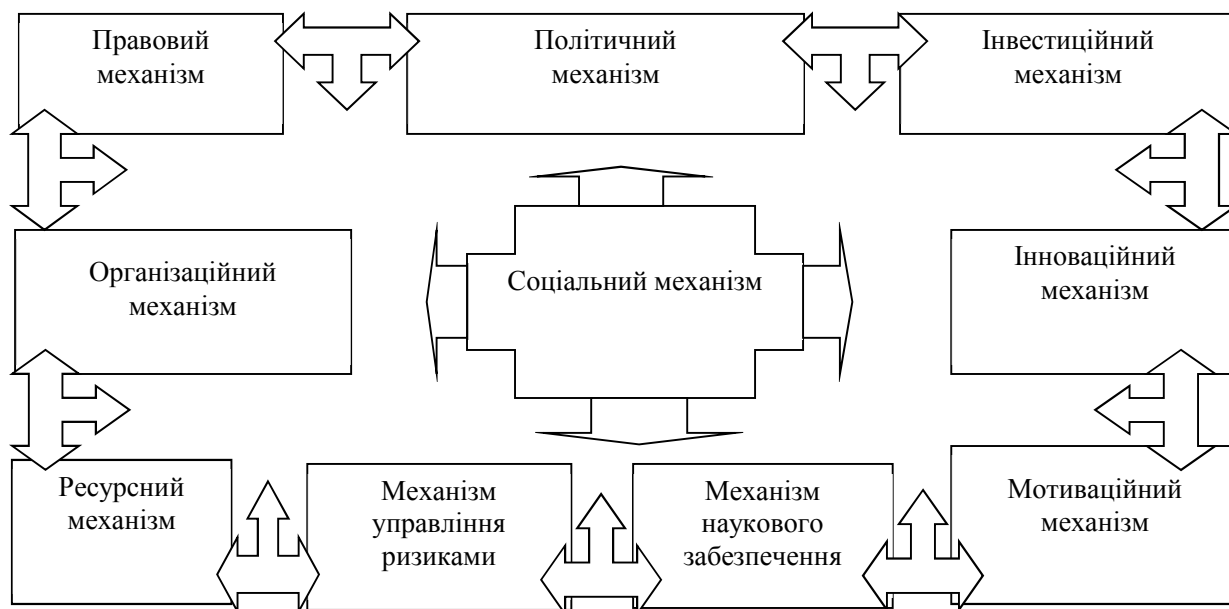

Рис. 1. Комплексна модель взаємодії механізмів забезпечення сталого розвитку регіонів [4]

Політичний механізм, система формування та впровадження організаційно оформлених найважливіших політичних і адміністративних рішень, а та-

кож заходів по здійсненню контролю за їхнім виконанням [4, с.150], сприяє формуванню та реалізації державної регіональної політики.

Важливим чинником формування сталого розвитку регіонів є формування економічного механізму – сукупності фінансово-економічних управлінських методів, інструментів та стимулів, що формуються виходячи із базових функцій та принципів економічної політики, що спрямовуються на досягнення визначеної мети, нейтралізації загроз, усунення негативних наслідків.

Механізм наукового забезпечення сталого розвитку регіонів формує наукове співтовариство, державні та незалежні інститути, центри, фонди, що своєю практичною діяльністю вдосконалюють теорію сталого розвитку.

Виваженість організаційного механізму, як послідовності етапів детального аналізу, проектування та визначення системи цілей, продуманого виділення організаційних підрозділів і форм їх координації, інтенсифікує процеси реалізації Державної стратегії сталого регіонального розвитку.

Основа інноваційного механізму формують регіональні інноваційні системи, які розглядають інновації як інтерактивний процес (від англ. *interaction* – “взаємодія”), результат спільних зусиль підприємств і організацій з різними функціями і можливостями (науково-дослідних інститутів, закладів вищої освіти, великих підприємств, малих і середніх фірм, урядових установ, суб’єктів інноваційної інфраструктури, фінансових організацій),

об’єднаних у складну систему взаємозв’язків і комунікацій, які постійно обмінюються знаннями, розподіляють і використовують їх для продукування нових або суттєвого удосконалення існуючих продуктів (товарів і послуг), матеріалів, процесів, приладів або методів [5, с. 166].

Задіяння мотиваційного механізму забезпечує вмотивування учасників процесу до діяльності, спрямованої на досягнення цілей, зазначених, зокрема, в Державній стратегії регіонального розвитку.

З метою нейтралізації загроз ефективності реалізації Стратегії необхідно модернізувати інструменти впливу держави на механізм управління ризиками, серед яких – оперативність інформаційно-аналітичної діяльності (передбачення ризиків), диверсифікація виробництва, страхування тощо.

12 вересня 2018 р. Кабінетом Міністрів України затверджено План заходів з реалізації другого етапу Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [6], яким передбачено реалізацію ряду програм регіонального розвитку, серед яких: “Сільський розвиток”, “Інноваційна економіка та інвестиції”, “Розвиток туризму”, “Розвиток депресивних територій”, “Ефективне управління регіональним розвитком” та ін.

Базовим чинником забезпечення сталого розвитку сільських територій є аграрний сектор економіки, який в останнє десятиліття демонструє зростання обсягів виробництва (рис. 2):

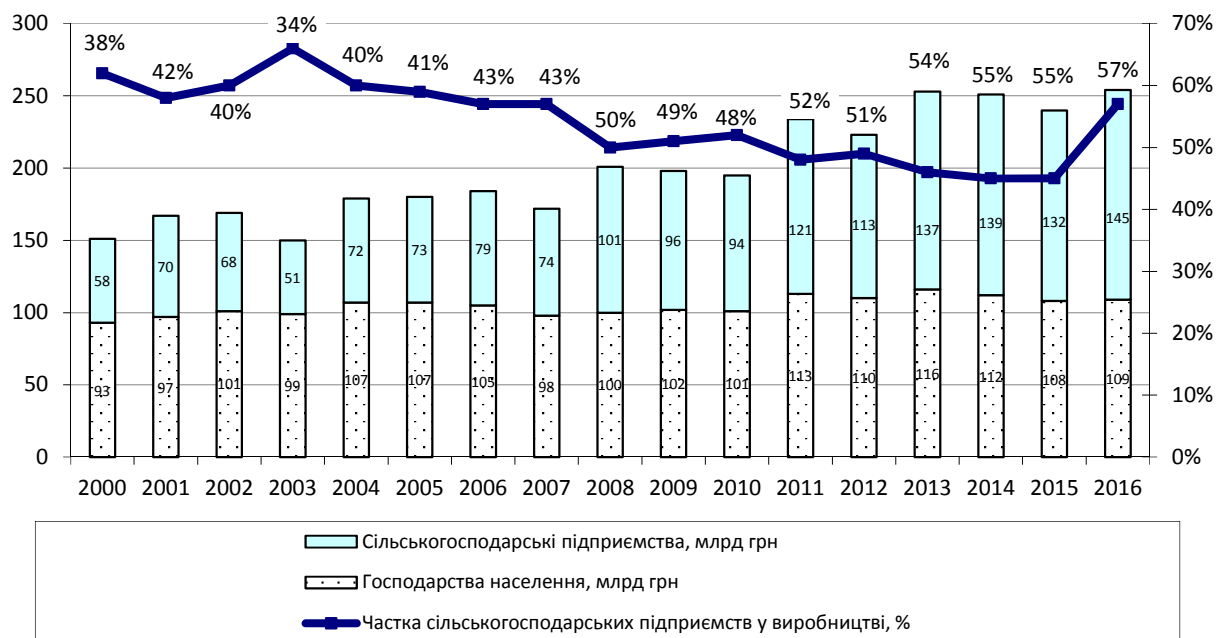

Рис. 2. Динаміка темпів зростання обсягів виробництва аграрного сектору економіки України
Побудовано за джерелом: [7].

Зростання обсягів виробництва аграрного сектору економіки України забезпечують, зокрема, сільськогосподарські підприємства, специфіка діяльності яких ідентифікує потребу налагодження механізму потрійної адаптації до ринкових, природно-

кліматичних умов та ряду специфічних особливостей сільськогосподарського виробництва, серед яких:

1. Земля в галузі є не тільки об’єктом праці, як в інших галузях матеріального виробництва, але й її

предметом, а також основним засобом, що обумовлює територіальну розпорощеність виробництва та формування органів управління в основному по територіально-виробничому принципу.

2. Територіальна розпорощеність виробництва та віддаленість структурних підрозділів від центральних садиб, дорожні умови тощо призводять до запізнення як прийняття оперативних рішень, так і їх реалізації. Ці обставини вимагають делегування прав формування оперативних управлінських рішень внутрішньогосподарським підрозділам, особливо в оперативно-господарській діяльності.

3. Економічне відтворення переплітається з природним, що ставить його в залежність від ґрунтово-кліматичних умов. Це обумовлює самостійність у регулюванні виробництва, встановленні термінів, методів і прийомів виконання різних сільськогосподарських робіт.

4. Сезонність виробництва, різні коливання у використанні матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів на протязі року вимагають від управляючої системи знаходження шляхів їх вирівнювання. В результаті виникає надмірна напруга праці керівників і спеціалістів в окремі періоди сільськогосподарських робіт, значного збільшення тривалості їх робочого дня.

5. Деякий вплив на організацію управління здійснює і особливість технології виробництва, пов'язана з живими організмами (рослинами, тваринами, мікроорганізмами), що ставить особливі вимоги до виробництва, зберігання, транспортування, переробки та збуту продукції.

Специфіка функціонування підприємств аграрної галузі, обумовлює потребу суворого дотримання послідовності та узгодженості виконуваних робіт і операцій у процесі формування економічної стійкості сільськогосподарського підприємства, що передбачає потребу зберігати певний (заздалегідь заданий) рівень досягнення цілей в умовах динамічних трансформацій бізнес середовища, поєднує ефективне управління спектром ендогенних, у тому числі й специфічних, притаманних аграрній галузі, чинників та вчасне виявлення й пристосування до екзогенних чинників діяльності та характеризує такий стан фінансово-економічних ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією стабільної прибутковості й забезпечення процесу розширеного відтворення.

У зв'язку з тим, що агропромисловий комплекс формує 14% ВВП України [8], забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки – базова передумова формування засад сталого економічного розвитку держави (рис. 3).

Рис. 3. Вплив аграрного сектору економіки України на формування засад сталого розвитку (розроблено автором)

Вагомим інструментом формування засад сталого розвитку регіонів є диверсифікація виробництва, зокрема шляхом впровадження послуг аграрного туризму.

Підвищувати рівень диверсифікації необхідно також шляхом нарощення виробництва готової сільськогосподарської продукції [9, с. 8], зокрема в сільських районах, що сприятиме розвитку переробної та харчової промисловості, збільшенню кількості робочих місць, а відтак сталому розвитку регіону.

Висновок. За умови науково-обґрунтованого забезпечення економічно-стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств з урахуванням системності впливу агропромислового виробництва на формування засад сталого державного розвитку, Україна, з держави, що імпортує сировину для переробних галузей сусідніх держав, перетвориться в

країну, що імпортує продукти харчування, чим забезпечить зростання обсягів виробництва переробної та харчової промисловості, а відтак, сталий економічний розвиток країни.

Література

1. Стратегія сталого розвитку "Україна-2020". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
2. Про засади державної регіональної політики. Закон України № 156-VIII від 05.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (редакція 20.12.2017 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
4. Дяченко Н. П. Прогнозування в органах державної влади: організаційно-правовий аспект. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/d3d96839-0841-4a2a-a19f-8864ee8c614d.pdf>.
5. Ляшенко В. І., Підоричева І. Ю., Кучеров

А. В., Тесновський П. В. Напрями інтеграції України до європейських науково-освітніх та інноваційних просторів в умовах угоди про асоціацію з Європейським Союзом. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 3 (53). С.144-179. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/143520/25-LiashenkoNEW.pdf?sequence=3>. 6. Деякі питання реалізації у 2018-2020 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 733 від 12 вересня 2018 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-realizaciyi-u-20182020-rokah-derzhavnoi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2020-roku>. 7. Сільське господарство України 2016: статистичний збірник / за ред. О. М. Прокопенко. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 8. Агропромисловий комплекс формує 14% ВВП України. URL: <https://agropolit.com/news/5128-agropromislovyy-kompleks-formuye-14-vvp-ukrayini>. 9. Антонюк В. П. Агропромисловий комплекс у системі структурних трансформацій економіки Донецької області: проблеми та перспективи розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 3(53). С.4-9. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/143496/01-Antoniuk.pdf?sequence=1>.

References

1. Stratehiia staloho rozvytku "Ukraina-2020" [Sustainable Development Strategy "Ukraine 2020"]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> [in Ukrainian].
2. Pro zasady derzhavnoi rehionalnoi polityky. Zakon Ukrainy № 156-VIII vid 05.02.2015 r. [On the Principles of State Regional Policy. Law of Ukraine No. 156-VIII of 05.02.2015]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19> [in Ukrainian].
3. Derzhavna stratehiia rehionalnogo rozvytku na period do 2020 roku (redaktsiia 20.12.2017 r.). [State Strategy for Regional Development for the period up to 2020 (as of December 20, 2017)]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> [in Ukrainian].
4. Diachenko N. P. Prohnozuvannia v orhanakh derzhavnoi vlady: orhanizatsiino-pravovyi aspekt [Forecasting in public authorities: organizational and legal aspect]. (n.d.). *academy.gov.ua*. Retrieved from <http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/d3d96839-0841-4a2a-a19f-8864ee8c614d.pdf> [in Ukrainian].
5. Liashenko V. I., Pidorycheva I. Yu., Kucherov A. V., Tesnovskiy P. V. (2018). Napriamy intehratsii Ukrainy do yevropeiskykh naukovo-osvitnikh ta innovatsiinykh prostoriv v umovakh uhody pro asotsiatsiiu z Yevropeiskym Soiuzom [Directions of Ukraine's integration within the European scientific-educational and innovation areas under the Association Agreement with the European Union]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3(53), pp. 144-179. Retrieved from <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/143520/25-LiashenkoNEW.pdf?sequence=3> [in Ukrainian].
6. Deiaki pytannia realizatsii u 2018-2020 rokakh Derzhavnoi stratehii rehionalnogo rozvytku na period do 2020 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 733 vid 12 veresnia 2018 r. [Some issues of realization in the

years 2018-2020 of the State Strategy for Regional Development for the period up to 2020: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 733 dated September 12, 2018]. *kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-realizaciyi-u-20182020-rokah-derzhavnoi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-period-do-2020-roku> [in Ukrainian].

7. Prokopenko O. M. (Eds.). (2017). Silske hospodarstvo Ukrainy 2016 [Agriculture of Ukraine 2016]. Kyiv, State Statistics Service of Ukraine [in Ukrainian].

8. Ahropromyslovyi kompleks formuie 14% VVP Ukrainy [The agro-industrial complex forms 14% of Ukraine's GDP]. (n.d.). *agropolit.com*. Retrieved from <https://agropolit.com/news/5128-agropromislovyy-kompleks-formuye-14-vvp-ukrayini> [in Ukrainian].

9. Antoniuk V. P. (2018). Ahropromyslovyi kompleks u systemi strukturnykh transformatsii ekonomiky Donetskoi oblasti: problemy ta perspektyvy rozvytku [Agroindustrial complex in the structural transformation of the economy of Donetsk region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3(53), pp. 4-9. Retrieved from <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/143496/01-Antoniuk.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

Дяченко В. С. Особливості механізму забезпечення сталого розвитку регіонів

У статті ідентифіковано особливості механізмів забезпечення сталого розвитку регіонів, обґрунтовано вплив аграрного сектору економіки на формування засад сталого економічного розвитку України, виявлено специфічні особливості сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: механізми сталого розвитку, агропромисловий комплекс, сільські території, сільськогосподарські підприємства.

Дяченко В. С. Особенности механизма обеспечения устойчивого развития регионов

В статье идентифицированы особенности механизма обеспечения устойчивого развития регионов, обосновано влияние аграрного сектора экономики на формирование основ устойчивого экономического развития Украины, выявлены специфические особенности сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: механизмы устойчивого развития, агропромышленный комплекс, сельские территории, сельскохозяйственные предприятия.

Dyachenko V. S. Features of the mechanism of ensuring sustainable development of regions

The article identifies features of the mechanism of ensuring the sustainable development of the regions, substantiates the influence of the agricultural sector of the economy on the formation of the foundations for sustainable economic development of Ukraine, identifies specific features of agricultural production.

Keywords: mechanisms of the sustainable development, agro-industrial complex, rural territories, agricultural enterprises.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2019

Прийнято до друку 28.03.2019